

АББАС
СӘННӘТ

КӨҢ

РӘССАМЫ
АРИФ ӨЛӘСНӘРОВ

АНА ВӨ ОҒУЛ

Һәр сабаһ күн ки, сачар аләмә нур,
Данәдән өтрү учар чүмлә түҗүр,
Гушлар ол ладлы чивилтилә охур,
Ач көзүн үгүдан, еҗ тифли-ғәҗур.
Јатма бу пәјәдә раһәт, а чочуг!
Етмә тәнбәллиҗи адәт, а чочуг!

Күн чыхыб дағу даша нур сәләр,
Һамы дүнҗада чалышмағы севәр,
Һәрә бир сәмтә келдәр әһли-һүнәр.
Ана өвладына шәфғәтлә дејәр:
Јатма бу пәјәдә раһәт, а чочуг!
Етмә тәнбәллиҗи адәт, а чочуг!

Јанашар бәстәри-әтфала ана,
Угүдан јаврусу истәр ојана,
Әҗиләр та үзү — үзә дајана.
Чох јавашча сәјләҗир онда она:
Јатма бу пәјәдә раһәт, а чочуг!
Етмә тәнбәллиҗи адәт, а чочуг!

О көзәл, севмәли, ол нурлу бәбәк,
Угүсундан ојанар әснәјәрәк,
Дидә мәхмур, өзү мисли-мәләк,
Мадәри онда едәр бөҗлә диләк:
Јатма бу пәјәдә раһәт, а чочуг!
Етмә тәнбәллиҗи адәт, а чочуг!

Аҗыл, оғлум, бу гәдәр еҗләмә хаб,
Дур көтүр голтуғуна инди китаб,
Мәктәбин вахты кечир, еҗлә шитаб,
Чәһд елә, елм оху һәнками-шәбаб,
Јатма бу пәјәдә раһәт, а чочуг!
Етмә тәнбәллиҗи адәт, а чочуг!

АТА ВӨ ОҒУЛ

Ај дәдә, дур кет мәнә чох шејләр ал!
Бир дәнә чанта, бир-ики дәфтәр ал!
Мән дајым оғлуҗла кәлирдим бајаг,
Көрдүм о мәктәбдә охур чох ушаг.
Дурдум ора пәнчәрәдән бахмаға,
Дәрсләринә азча гулағ асмаға,
Дәрсләри јетдиклә, дәдә, ахирә,
Охудулар еллиҗи бирдән-бирә,
Һамысынын јакшы тутурду сәси,
Һәр ким ола, көрсә дүшәр һәвәси.
Чөлдә мәни көрдү мүәллимләри,
Тутду апарды өзү лап ичәри.
Хејли данышдырды мәни, динләди,
Сонра һәвазишлә мәнә сөјләди:
— Де, сәни көндәрсин атан мәктәбә,
Елм охуҗуб та јетсән мәтләбә.

ВӘТӘН

Көңлүмүн севкили мәһбубу мәним
Вәтәнимдир, вәтәнимдир, вәтәним.
Мәни хәлҗ еҗләмиш әввәлчә худа,
Сонра вермиш вәтәним нәшвү нүма.
Вәтәним верди мәнә һану һәмәк,
Вәтәни, мәнчә, унутмағ нә демәк?!
Анадыр һәр кишиҗә өз вәтәни!
Бәсләҗиб синәси үстүндә ону.
Сүдүдүр ким, доланыб ганым олуб,
О мәним севкили чананым олуб.
Сахларам көзләрим үстә ону мән.
Өләрәм әлдән әкәр кетсә вәтән.
Вәтәнин не'мәти һисҗан олмаз.
Нахәләфләр она гурбан олмаз.
Вәтән — әчдадымызын мәдфәнидир.
Вәтән — өвладымызын мәскәнидир.
Вәтәнин севмәҗән инсан олмаз;
Олса, ол шәхсдә вичдан олмаз.

ГУШЛАР

Гушлар, гушлар, а гушлар!
Гарангушлар, а гушлар,
Чәһ-чәһ вурун бурада,
Кәһ јердә, кәһ јувада,
Гонун бу тәк будаға,
Чох кетмәҗин узаға.
А гушларым, кетмәҗин,
Мәни гәмкин етмәҗин.
Гушлар, нечин кедирсиз?
Јохса ки, сәјр едирсиз?
Гушлар учду, әкияди.
Вај, сәсләри кәсилди.
Бир сәс кәлир узагдан,
Мән динләрәм бајагдан.
Сөјләр ки, гыш јавугдур,
Сизин јерләр совугдур.
Вар истичә өлкәләр,
Гышда бизә хош кәләр.
Сәбр елә, гој јаз олсун,
Бир гар, јағыш аз олсун,
Совгат кәтирәр гушлар,
Сизә көзәл маһнылар.

И К И У Ш А Г

Жолдашына бир ушаг
Деди: — Дур кэл ойнајаг.
Ойнамағын вахтыдыр,
Гызыл күлүн тахтыдыр.
Гызыл күлү экарлар,
Мисгал илэ чэкарлар.
Кедэк көрөк ушаглар,
Багда нэ чүр ойнаглар.
Жолдаш деди: — Гардашым,
Динмэ, агрыжыр башым.
Ачылса күл, олса јаз,
Маним көндүм ачылмаз.
Мэн дэрсими билмирам,
Ойнамағы нејдирам.
Буна деди о бириси:
— Бу күн гој галсын дэрси,
Инди хэлэ кэл кедэк,
Багда кэзиб сејр едэк.
Ертэ дурарсан сәһәр,
Дэрси едэрсэн эзбәр.
Жолдашы верди чаваб:
— Данышма бэд-биһесаб,
Сүбһэ бу күнкү иши,
Гојмаз агыллы киши.
Дэрсими назырларам,
Соира кедиб ойнарам.

1912

Б И Р М Э К Т Э Б Д Э И М Т А Ђ А Н

Имтаһан мәчлис гурулмушдур,
Залда скамјалар гојулмушдур
Бир-бириндэн беш-алты аршын узаг,
Һәр бир скамја үзрә тәк бир ушаг
Нәзмү тәртиб илэ отурмушлар,
Имтаһанчин сijaһы тутмушлар.
Бунларын гаршысында азча кәнар
Јашыл өртүклү бир бөјүк миз вар.
Үзви-мәхсус олан мүәллимләр,
Һәп отурмуш низам илэ јексәр.
Гапылар өртүлүб гапанмышдыр,
Архасында нөкар дајанмышдыр.
Гејз илэ дурмуш орталыгда мүдир,
Имтаһан јазысын едир тәгдир.

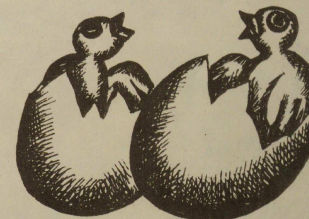
Рә'д тәк курлајан заманда сәси,
Чыхмајыр, сан, чочугларын нәфәси.
Һамынын гаршыда гәләм, кағзы,
Гурумушдур јазыгларын боғазы.
Әсабиләкдән иштә бә'зи чашыр,
Әлләри титрајир, дилә долашыр.
Бә'зинин горхудан көзү гаралыр,
Үрәји чырпыныр, үзү саралыр.
Бә'зи тутмуш ики әлилә башын,
Фикрә далмыш, унутмуш архадашын.
Өзүнә јолдашын көрүб үскүн,
Бә'зи олмуш һәјатына күскүн.
Кәһ мүдирин ачыглы гашгабағы,
О сајаг горхудуб јазыг ушағы,
Ки, јазыг бүсбүтүн итирмиш өзүн,
Јазмаға тапмајыр дүнәнки сөзүн.
Ајры-ајры һәрә китабәт едир,
Хәчәләр ошларә нәзарәт едир.
Һансы шакирддә варса истә дад,
Фикрә пичилдир, јазыр дилшад.
Һансы шакирддә ким богаәт вар,
Сурәтиндә гәрнбә һаләт вар.
Јару јолдашларындан ар едәчәк,
Бәлкә ахырда интиһар едәчәк.
Бу сајаг кәсби-әлимә рағиб икән,
Бу сајаг хәчәләр мөвазиб икән,
Тифли-мә сумлар имтаһан тутду,
Башларында билик мөкән тутду.

1913

ГАРАНГУШ БАЛАЛАРЫ

Ај гушчугазлар нә јарашыглысыз.
Чан кими бәсләнмәјә лајыглысыз.
Нәдир о истәкли, о һејран бахыш,
Нә дадлы чик-чик, нә көзәл чырпыныш?
Бирдән учалды нијә чик-чикләриз,
Пәһ-пәһ, ачылмыш сары димдикләриз.
А бәхтәварләр, ананыз кәлдимиз?
Гонду јува үстүнә, динчәлдимиз?
Көрчәк ону сәсләнмәјә башладыз.
Чивилтиәрлә эчәб алгышладыз.
Јем кәтириб јохса сизә вермәјә?
Ја ки, кәлиб бир гуру диндирмәјә?

1907

БАҒЧА

Көјәрин, көј чәмәнләрим, көјәрин,
Сүнбүлүм, јасәмәнләрим көјәрин.
Ачылып, ијли күлләрим, ачылып.
Аллы-элянлы күлләрим, ачылып.
Јетишин, мејвәчикләрим, јетишин.
Саралын, мејвәчыгларым, јетишин.
Мәна бир севкили гонаг кәләчәк,
Кәләчәк, билмирәм һачаг кәләчәк.
Кәләчәкдир бабам мәним јаныма,
Бахачаг аллы-күллү бостаныма,
Кәзәчәкдир гәдәм-гәдәм бағымы,
Көрәчәкдир үзүмлү чардағымы.
Дәрәчәк дадлы мејвәләр, јејәчәк.
Мәна мин дәфә мәрһабә дејәчәк:
— Машаллаһ, нә јахшы габилсән.
Бағчабанлыгда хејли камилсән.
Дарајыб, су вериб чалагламысан,
Шахтадан гышда ону сахламысан.

АНА ВӘ БАЛА

Отурмуш ана,
Басмыш бағрына
Назлы көрпәсин,
Јајла дер она.

Ушаг јатмајыр,
Бахыр, ағлајыр,
Анасы ону,
Бу чүр охшајыр:

Дағда дарылар,
Сүнбүлү сарылар,
Гоча гарылар
Бу балама гурбан.

Дағда тағанлар,
Бир-бирин боғанлар,
Оғлан доғанлар
Бу балама гурбан.

Бир бөлүк атлар,
Атлар көј отлар,
Әрсиз арвадлар,
Бу балама гурбан.

Дағмы маралы,
Көзү гаралы,
Дунјанын малы,
Бу балама гурбан.

1912

ИЛК БАҢАР

Калди мартын догузу,
Бајрам етдик новрузу. X
Гар эриди, јох олду,
Чајларда су чох олду.
Дағлар, чөллөр дишәрди,
Новруз күлү көјәрди.
Кеча-күндүз тәйләшир,
Һава һәрден чәйләшир,
Даға галхыр думанлар,
Тез-тез јағыр нејсанлар.
Јүнкүл, сәрин мей әсир,
Јағмуру бирден кәсир.
Араланыр булудлар,
Тәравәтләнир отлар.
Дүшүр күнүн зијасы,
Артыр јазын сәфасы.
Көј үзүндә бир гәшәнк
Таг көрүнүр једди рәнк.
Көзәл гөвсү-гүзәһләр,
Гәлбә верир фәрәһләр.
Гушлар өтүр чөлләрдә,
Өрдәк үзүр көлләрдә.
Әсир исти күләкләр,
Учур газлар, өрдәкләр.
Јарпагланыр ағачлар,
Јашылланыр јамачлар.
Сејрә чыхыр ушаглар,
Көј чәмәндә ојнаглар.

1912

МӘКТӘБ ШАКИРДИ

Иштә бир тәрбијәли, ағил ушаг,
Иштә бир зирак, ајыг, камил ушаг.
Кејиниб мәктәбинин формасыны,
Көтүрүб голтуғуна чантасыны,
Мәктәбә шөвги-тамам илә кедир,
Кечмәсин вахты дејә сүр'әт едир.
Кеча-күндүз чалышыр мәрданә,
Истәјир сибгәт едә әгранә.
Көңлүнүн аризуји-јектасы,
Вәтәнү милләтинин әһјасы.
А чочуг, кет, сәнә һаг јар олсун,
Чүмлә һалында мәдәккар олсун. X
Елм тәһсилә эзијәтли исә,
Ғышда јол кетмәји зәһмәтли исә,
Горхма, гејрәтлә чалыш, әлбәттә,
Биләксән, охусан тез вәгдә
Ки, чаһан ичрә бөјүк инсанлар,
Нә гәдәр зәһмәтә дүшүш онлар.
Синфи-ә дадини тәкмил ејлә,
Мәктәби-алидә тәһсил ејлә.
Сә'ј елә, сән дә бөјүк инсан ол,
Доғрулуғда бу ада шајан ол!
Гој чаһан елм илә пүрнур олсун,
Вәтән о сәјәдә мә'мур олсун.

1912

ЈАЈ СӘҺӘРИ

Од тутуб гырмызы атәшлә јенә јанды үфүг,
Шәфәгин гырмызы рәнкилә ишығланды үфүг.
Бир гәдәр чајдан узаг, ол ғаламыш дағда чобан,
Ојадыр өз сүрүсүни отлаја јајлағда чобан.
Јумшаг көј чәмәнин үстә дүшүб шей кечәдән,
Исти јохдур, һәлә вар бир балача мей кечәдән.
Ағ думанлар учалыр көј үзүнә дағлардан,
Чох сәриндир һавасы, кечмә бу јајлағлардан.
Күн чыхыр, көјдә булуд гырмызы рәнкә бојаныр.
Кәндиләр чох јорулуб, ујудан инди ојаныр.
Пәјәдән мал-ғараны бә'зи чыхардыр ғыраға,
Бә'зи сәһраја кедир ишләмәјә, бә'зи баға.

АШПАЗ ВЭ ПИШИК

Кечмиш эјамда, көһнэ дөвранда
Бир бөјүк падишаһын Иранда,
Бир нөфөр камил ашпазы вар иди,
Төбх ишиндэ зијадэ пәркар иди.
Биширәрди көзөл фисинчанлар,
Һазыр ејләрди дүрлү бурјанлар,
Дадлы-дадлы, ләтиф мүсәммалар,
Иштәһа артыран мүраббалар.
Лејк мәтбәх пишикләри һәр вәгт
Јазыг ашпаз едән кими гәфләт,
Иттифаг ејләјиб чумарлар иди,
Әтлән, ашдан гапыб гачарлар иди.
Ашпазын тәлх оларды өвгаты,
Хәрчи артыб, итәрди зәһмәти.
Дарыһыб пусгуда чәкирди кешик,
Растиһа дүшсә иди һансы пишик,
Фикири онда иди ким, вуруб јыхсын,
Онлары өлдүрүб әвәз чыхсын.

Варды орманда бир ганан мејмун,
Чох фәрасәтли кардан мејмун,
Дүшдү тәшвишә, јапды бир шура,
Јыгды мејмунлары, деди куја:
— Чүмлә гәфләтләсиз, а гардашлар!
Башымызда бөјүк фәлакәт вар,
Падишаһ ашпазы көлиб гәззәбә,
Етмәк истәр пишикләрә гәлзәбә.
Олачагдыр мүһарибә бурада,
Горхурам биз тәләф олаг арада.

Јетмәшикән бизә бу ишдә зәрәр,
Едәлим башга бир дијара сәфәр.
Дедиләр: — Ај гоча, зәиф, ләмсәк,
Чашыб әглин јазыг, хәриф, ләмсәк.
Биз һара, падишаһ сарајы һара,
Биз һара, чәнк тәбл, нај һара?
Јахшы фикр ет бир, ај чаным, сән өзүн,
Бизә аја нә дәхли вар бу сөзүн?
Истәр ашпаз пишиклә чәнк етсин,
Бизә ондан нечин зијан јетсин?
Һансы агил едәр буна бәвәр?
Гоча мејмун чох ејләди исрар,
Сөзүнә һеч кәс етмәди играр.
Көрдү шеј чыхмајыр мүбаһисәдән.
Горхдугујчүн о ганлы һадисәдән,
Өзү јалгызча етди тәрки-вәтән,
Башга орманда ејләди мәскән.
Ашпаз исә көлиб даһа тәнкә,
Һазыр олмушду ол заман чәнкә.
Бишириб јығмыш иди јағлы пилоз,
Мүргн-турш, долма, күфтә, шорба, чиләв...
Долдуруб дүзмүш иди нимчәләри,
Бәзәмәк истәјирди хөчәләри
Ки, гәфилдән пишикләр етди јүрүш,
Кетди талана мүргн-туршла хуруш.
Гачдылар дишрә чәкдиләр мирров.
Гапды ашпаз јанар одлу көсөв.
Бирин өлдүрдү, гојмады дәбәрә,
Бирисин дамда вурду, салды јерә,

Биринин архасынча силбаледи,
 Филһәгигәт оларла чәнк еланды.
 Лакин од дүшдү, дам, дирәк јанды,
 Падишаһлыг, тәвилә одланды.
 Кәрчи сөндүрдү јангыны һүззар,
 һејф, јанмышды бир нечә атлар.
 Јыгды бајтарлары о дәм солтан,
 Деди: — Тез атлара един дәрман!
 Әрз гылды тамам бајтарлар:
 — Шаһым, ат јанса бирчә дәрманы вар,
 Хејли мејмун јагы кәрәк булуна
 Ки, јанан атлара әләм олуна.
 Солтан әир етди, ләшкәр атланды.
 Чыхды фәрман сәрәскәр атланды.
 Пәйләванлар көтүрдү тиру каман,
 Олду фөврән мұһасирә орман.
 Дөрд тәрәфдән атылды гуршунлар,
 Қулләбаран олунду мејмунлар.
 Гошун өлдүрдү онлары јексар,
 Гачыб анчаг гуртарды бирчә нәфәр.
 О да артыг әзәбу әһмәт илә,
 Мин балаларла, мин әзијјәт илә,
 Ол гоча мејмуна кедиб чатды,
 Сурәти-мачәрәны аялатды.
 Аглашыб олдуларса чох гәмкин,
 Гоча сонра она вериб тәскин,
 Сөјләди: — Бахмајан бөјүк сөзүнә,
 Шүбһә јохдур, зијан вурар өзүнә.

ОҒРУ ВӘ АНАСЫ

Бир мәктәбли оғурлады бир вәхти
 Јолдашынын китабыны хәлвәти.
 Евләринә кизлин ону кәтирди,
 Өз истәкли анасына јетирди.
 Валидәси оғурлуғун аялады,
 Јаврусуну нә гагды, нә данлады.
 Өз тутдуғу ишдән ушаг хошланды,
 Бундан сонра оғурлуға дадалды.
 Фикр ејләди: нә јоғурдум нә јапдым,
 Әчәб ишидр, һазырча көкә тапдым.
 Кәсб етмәди, чиб кәсмәк адәт етди,
 Гулдуру олду, ев кәсди, гарәт етди.
 Оғрулара јар олду, јолдаш олду,
 Гулдурулара, гачаглара гошулду.
 Бир иш үстә ахыр мугәссир олду,
 Диванбәји һөкм ејләди, тутулду.
 Ганун үзрә мұһакимә олунду,
 Фәрман чыхды, асылсын, һөкм охунду.
 Заваллы та чәзасыны динләди,
 Изн истәди, бир нечә сөз сөјләди:
 — Ај һакимләр, мугәссирам, доғрудур,
 һәгигәтлә мәним амам оғрудур.
 Әввәл дәфә оғурлуға ујаркән,
 Јолдашымдан китаб оғурлајаркән,
 Етсә иди амам мәни мазәммәт,
 Олмаз иди инди бу нөв бәдбәхт.
 Мәнә амам белә олмаш мұдәббир,
 Инсаф илә дејин кимдир мугәссир?

1909

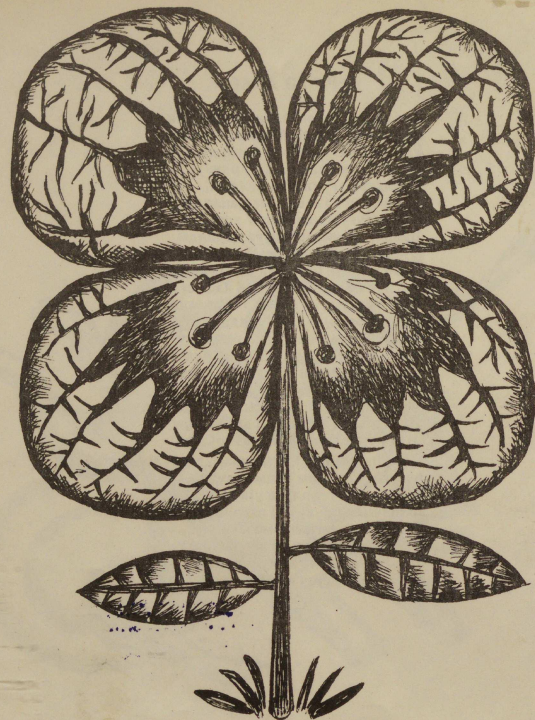

ЈАЗ

О кун ки, фасли-јаз олур,
Кечә, күнүз тараз олур,
Наванын артар истиси,
Даһа сојуглуг аз олур.
Әрир дағын, чөлүн гары,
Ахар дәрәләрә сары,
Курулту илә сел кәләр,
Салар сәдаја-чајлары.
Гарангуш ол заман кәләр,
Јенә тикәр јувасыны,
Гонар јашыл ағачлара,
Охур көзәл һавасыны.

1907

ЧҮЧӘЛӘР

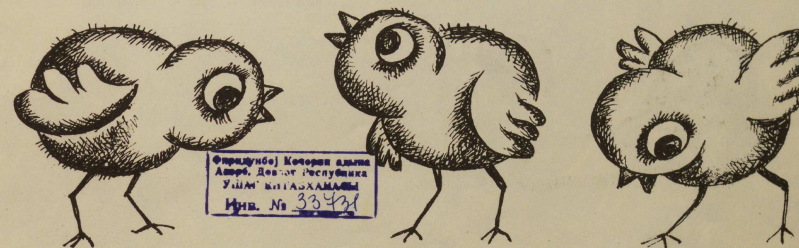
Чүчәләрим бирәр-бирәр,
Сују көрүб јавуг кәләр.
Ичәр, келәр ешәләнәр.
Јејәр, ичәр чүчәләрим,
Дојуб гачар чүчәләрим.

Чүчәләрим лүмәк-лүмәк,
Ганадлары көдәк-көдәк.
Јем ахтарар, тапар јемәк,
Јејәр, ичәр чүчәләрим,
Дојуб гачар чүчәләрим.

Кечә дөнәндә күндүзә,
Чүчәләрим кәзә-кәзә,
Саһәр һиндән гачар дүзә.
Јејәр, ичәр чүчәләрим,
Дојуб гачар чүчәләрим.

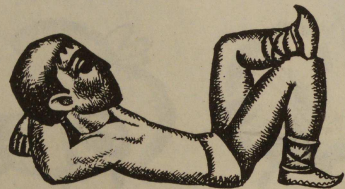
Чүчәләрим бәзәклидир,
Базәклидир, дүзәклидир.
Сары, чил-чил, һәр ранклидир.
Јејәр, ичәр чүчәләрим,
Дојуб гачар чүчәләрим.

1907

ТЭНБЭЛ

Чох ятма, дур, а тэнбэл
Латсан олар иш энкэл.
Күн даглара јаылды,
Һәр бир јатан ајылды.
Јар, јолдашын сәһәрләр,
Тез мәктәбә кедәрләр.
Сән чештәдәк јатырсан,
Пал-палтарын атырсан.
Хејру шәрин ган, оғлум,
Өз һалына јан, оғлум.
Бир азча һимм эт ејлә,
Бир азча гејрә. ејлә,
Һәр ким диләр шад олсун,
Кетсин чалышган олсун.

ӘКИНЧИ НӘҒМӘСИ

Дары, күнчүт, арпа, буғда әкмәсәм,
Илин үч фәслиндә зәһмәт чәкмәсәм,
Ач галмазмы көзәл, мә'сум ушаглар?

Мәнсиз кәтан, кәндир вермәз зәмиләр,
Чадырсыз, јелкәнсиз галар кәмиләр,
Назик донсуз јајда ушаглар ағлар.

Сувармасам јанар отлар, чичәкләр,
Ач галанда сүд вермәсә инәкләр,
Нәдән олар шор, пендир, јағ гајмаглар?

От бичмәсәм гырылмазмы гојунлар?
Һардан олар һасил о вахт јунлар.
Гышда нәдән олар күркләр, папаглар?

Әкинчи һәр кәсдән артыг чалышар,
Онун әмәјилә инсанлар јашар,
Гида верир мәхлугата торпаглар.

КҮЛЛЭРИН БЭҢСИ

Гызыл күл

Мэн шаһыям гөнчэлэрин, күллэрин,
Эн көзөл истәклиси бүлбүллэрин;
Мэн һамыдан јахшы жарашыглыям,
Севмәлијәм, әтрә булашыглыям,
Фәхр едәрәм һаләтимә, һәнкимә,
Гырмызы жарпагларыма, рәнкимә.
Багы тутар әтри-дәһаным мәнним,
Ејби нәдир, варса тиканым мәнним?!

Ағ занбаг

Әлдә мәнним ағ гәдәһим вардыр,
Агзынадәк әтр илә сәршардыр.
Вар арыдан өтрү гызыл күл тозум,
Бойда, бухунда да гәшәнкдир үзүм,
Кәрчи узундурса мәнним жарпағым,
Јохду јенә ловғалығым, азмағым.
Һан кәпәнәк, хырда гарышга јенә,
Күндә кәләрләр, сығынарлар мәнә.

Шәббу

Кәр јох исә сеvimли рәнким мәнним,
Шух дејилдирсә дә һәнким мәнним,
Әтрим узардан бурјујр алаһми,
Валехү һејран еләјир адәми.
Халг дејәр чун һамы шәббу мәнә,
Фәхр үчүн, әлбәттә, јетәр бу мәнә.
Мән үмәралар бағынын малыјам,
Күлләр арасында тамашалыјам.

КӨЧ

Сәһәр-сәһәр јаз чағы,
Көчүр оба јајлаға.
Кәлиндәрин балағы,
Батар лилә, батдаға.

Арвад, киши, оғлан, гыз,
Көн чарыглы, башмаглы,
Кедир гөрүг-гајтагсыз,
Кәлин, гызлар јашмаглы.

Гојун, гузу, ат, ешшәк,
Салмыш чөлә галмагал,
Дәвә, маја, нәр, көшәк,
Лөкләјирләр далбадал.

Киши элиндә чомаг,
Сүрүр јүклү өкүзү.
Дәвә үстә бир ушаг,
Чох охујур бу сөзү:

Ағ дәвә алчаг кедәр,
Голунда голчаг кедәр,
Ағ дәвәнин көзләри,
Јерә дәјәр дизләри.
Енди чаја јуһ-јуһ,
Агча маја јуһ-јуһ.

1912

ГАРЫШГА ВЭ МИЛЧЭК

Деди бир күн гарышгаја милчэк:
— Сән зирәксән вә ја ки, мән зирәк?
Нара мән истәсәм учуб кедәрәм,
Өзүмә һәр јери јува едәрәм.
Һәр хәрәк үстүнә гонуб јејәрәм,
Сәндән артыг һүнәрлијәм дејәрәм.
Сән әкәр дән кәтирмәјә келәсэн,
Сәнә мүмкүн дејил фәрар едәсэн.
Мәни һәрқаһ ки, говсалар, гачарам,
Учмаға онда гол-ганад ачарам.
Ганадым вермиш ихтијар мәнә,
Јохдур әсла гәмим, нә вар мәнә?
Хәрајимдир һәмишә амадә,
Ким јашар мән кими бу дунјада?
Хабқаһым һәрирү-дибадыр,
Мәнзилим бәзми-шаһу пашадыр.
Јохдур әсла нә һөрмәтин, нә јерин,
Сөјлә, аја, нәдир сәнин һүнәрин?

Деди гарышга: — «Кәс даһа сөзүнү,
Бәсдир, аз тә'риф ејлә өз-өзүнү.
Јај күнү јығмајанда маһтач,
Гыш оlanda одур, галарсан ач.
Чәкәрәм јајда мән әкәрчи чәфа,
Сүрәрәм гыш заманы лејк сәфа».
Ишдән өтрү ки, кетмәди тәнбәл,
Ишинин ахыры олар әнкәл.
Чәксә һәр ким ки, бир гәдәр зәһмәт,
Олар, әлбәттә, агибәт раһәт.

1909

ИКИ ДАНА

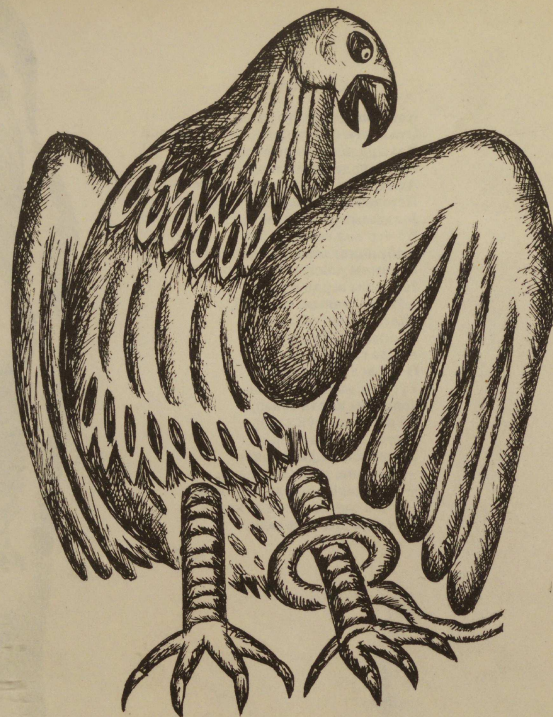
Кетмишди бир чүт дана,
Отламаға бир јана.
Нахырдан ајрылдылар,
Бир дәрәдә галдылар.
Ахшам оlanda бири,
Истәди дәнсүн кери.
Јолдашын дүмсүкләди,
Бу чүр она сөјләди:
— Ај дана, дана, дур кедәк,
Гарнын долдур кедәк.
Јолдашы верди чаваб:
— Етмә, чаным, изтираб,
Тәләсмә чох, ертәдир.
Ешитдикдә бу сөзү
Кәндә гајытды өзү.
О бириси орда јатлы,
Гурд да кәлиб дағытлы.
Јолдашы кәлди сәһәр,
Та ондан тутсуи хәбәр.
Көрду ки, о чан верир,
Рәһми кәлиб диндирир:
— Ај дана, дана дартадыр,
— Диндирмә, дәрдим артадыр.
— Мән сәнә дедим кәл кедәк,
Сән нијә дедим ертәдир?

1912

СЭРЧЭ ВЭ ГЫРҒЫ

Сэрчэни бир гырғы едэркэн шикар,
Бир тэлэжэ олду гээдэн дүчар.
Чүтчү көрүб тутду ону ол заман.
Гырғы кэлиб нэлэжэ етди фэган.
Сөjlэди: «Рэһи еjlэ, мэни гыл хилас,
Ичэ илэ сандэн едирэм илтимас.
Истэр идим овламага сэрчэни,
Сэн нижэ наһаг jерэ тутдун мэни?
Вермэишэм мэн ки, хэсарэт сэнэ,
Сэн дэ дэхи вермэ эзиjжэт мэнэ».
Чүтчү деди: «Бирчэ мэнэ гыл бэжан,
Сэрчэ веридирми сэнэ бир зижан?
Гэсд елэмидини нэ үчүн чанына,
Олмуш идин тэшнэ онун ганына?»
Чүтчү баба бөjlэ деjиб геjзнак,
Еjlэди ол гырғыны ол дэм һэлак.
Халг илэ һэр кас нечэ рафтар едэр,
Һаг ону ол дэрде кирифтар едэр.
Јахшылыга јахшы чэзалар алар,
Пислиjэ һэм дүрлү эзалар алар.
Сэ'ј елэ эхлагыны гыл хубтэр,
Хүлги-һэсэн саһиби ол, еј пэсэр.

1909

АЈЫ ВЭ АРЫЛАР

Бир ајынын дүшдү јолу бир заман
Бал арысы кэндисинэ наһанан.
Јыхлы jерэ кэндини дэрһал ајы,
Та дағыдыб сонра јесин бал, ајы.
Аһаһ олан тэк арылар һалдан,
Олдулар ашифтэ бу эһвалдан.
Ол ајыны дөjмөjэ билиттифаг,
Еjlэдилэр һэмлэ һэрэ бир сајаг.
Көрдү фэнадыр ишинин ахири,
Гачды о саат ајы ордан кери.

КҮН ВЭ КҮЛЭК

Бир заман олду бир белэ гобға,
Күлэк илэ күн етдилэр дэ'ва.
Деди эввэл күлэк: — Едэк бир фэн,
Мэн көрөк күчлүжэм вэ ја ким сэн?
Күн деди: — Бах, будур, бу дағда чобан,
Күчүнү һәр нэ варса ејлэ эјан.
Һансымыз ачдырар онун јахасын,
Бачарыб да чыхартдырар чухасын,
Дејэрик ким онун күчү чождур,
Она дунја үзүндэ тај жождур.
Күлэк ол дэмдэ барк эсиб гајаја,
Тоз гопартды, күч ејлэди чухаја.
Чухасын чөкди ол чобан башына,
Кетди сөјкәнди бир гаја дашына.

Нэ гэдэр јел сојутдуса һаваны,
Чобан артыг бүрүндү барк чуханы.
Вермәди бир нәтичә тәдбири,
Бәлкә бәр'әкс олду тә'сири.
Күнә нөвбәт чатан кими о заман,
Вәсәти-асиманда олду эјан.
Белэ бир исти торпаға салды,
Алышыб јанмаға чөл аз галды.
Чобана исти күч кәлиб о заман
Чухасын, палтарын чыхартды һаман.
Јел чалышыды нэ гэдэр гурду кәлэк,
Јенә ахырда олду күн зирәк.
Күч вэ зор илэ һеч бир иш ашмаз,
Иш әлиндә һәлим олан чашмаз.

1909

УЛАГ ВЭ АСЛАН

Бир хоруз илэ бир заман ешшэк
Кэнд ичиндэ кэзирдилэр тэк-тэк.
Накаһан көрдүлэр ки, бир аслан
Үз гојуб кэнд сары кэлир гэрран.
Горхудан салдылар хурушү сэда
Бир-бирэ дэјди-каттаву коха.
Вэ зү өвзаы чүнки көрдү јаман,
Гајыдыб гачды чөл сары аслан.
Белэ көрчэк улаг күман егди:
Горхду мөндэн бу шир, гачыб кетди.
Даһа шөвгүндэн олмады раһат,
Елэди шири говмаға чүр'эт.
Гајыдыб шир бахды мэстанэ,
Көрдү ешшэк кэлир дилиранэ.
Күлдү бир гэдр онун сэфәһәтинэ,
Дәркина, фәһмина, фәрасәгинэ.
Тутду јыхды јерә о наданы,
Јыртды, чырды, дағытды һејваны.
Дириликдән олан заман мөјус,
Анлајыб ешшэк ејлэди әфсус:
Күчүмү мән билэ-билэ наһаг,
Ширә гылдым һүчүм мән әһмәг.
Мән билирдим бу асланын һүнәрин,
Чәкирәм инди сәһвимин зәрәрин.

1909

ТҮЛКҮ ВЭ МЭЙМУН

Деди бир түлкүжө бир күн мејмун:
— Сәндә, јолдашчыгазым, чохдур јун.
Мән көрүрсән ки, нә чүр үрјанам.
Мүстәһәгги-кәрәмү еһсанам.
Түкүн әндаздан артыг көрүнүр,
Гүјругун, көр нечә јерлә сүрүнүр.
Елә бир лүтфү инајәт, түлкү,
Илтимаһими ичабәт, түлкү.
Сахла әввәл сәнә лазым оланы,
Вер мәнә сонра о артыг галаны.
Бүрүјүм мән дә онунла өзүмү,
Мәрһәмәт ејлә, гәбул ет сөзүмү.
Сөјләди түлкү: — Әбәсдир бу хәјал,
Мәндән ол мәрһәмәти етмә суал.
Гүјругум кәрчи узундур, а киши,
Вер онун кәндино мәхсус иши.
О һәмишә сүпүрүр торпағы,
Мәнә лазымдыр онун олмағы.

1909

ТҮЛКҮ ВЭ ГҮРД

Түлкү кәзәндә јыхылыб наһанан,
Бир гујуја дүшмүшү иди бир заман.
Торпаға сүртмүшдү үзүн, һәм көзүн,
Гуртара билмәэди өлүмдән өзүн.
Дүшдү гәзадан ора гурдун јолу,
Бахды ки, көрсүн гују бошдур, долу.
Түлкү ону көрдү салам ејләди,
Ағлады, јалварды белә сөјләди:
— Гурд ләлә, сәндән едирәм илтимаһ,
Сән мәни бу тәһдүкәдән гыл хилас.
Гурд деди: — Чох-чоһ јанырам һалына,
Хатирим ашифтәдир әһвалына.
Билмирам ахшам едәчәксән нечә?
Сүһи ачаһаһсан нә сајаһ бу кечә?
Түлкү деди: — Чох саһ ол, еј гурд ләлә,
Бош даныһыгдан нә јетәр һасилә.
Сән белә һәркәһ мәнә гәмхар иһсән,
Һалыма рәһмин кәлиб ағлар иһсән,
Бир гәдәр ип тап мәнә гыл илтифат,
Вер мәнә бир нөв илә бурдан ничат.
Јохса ки, етмәз гуру сөз иктифа,
Иһ кәрәк олсун, нә әбәс иддиа.

1909

Виктор Гүго

ЈАТМЫШ УШАГ

Бир көрпә ушаг бешикдә јатмыш,
Раһат әл-ајагларын узатмыш.
Дунја үзүнә көзүн гапатмыш,
Әфлака тәрәф нәзарәт ејләр,
Чәннәтдә кәзиб сәјаһәт ејләр.

Бәшшаш отуруб јанында маләр,
Һәрдән бешији әл илә јелләр.
Каһ лајла дејәр, өпәр, каһ ијләр,
Истәр башына дуруб долансын,
Гыјмаз ушаг ујгудан ојансын.

Мә'сум ушагын бу һаләтиндән,
Маләр севинәр бәшашәтиндән.
Гәлби дөјунәр мәнәббәтиндән,
Билмәз ки, дил илә лајла чалсын,
Ја ки, дөшүнә о тифли салсын?!

Жан Рамо

ТӘБИӘТИН КҮЛМӘСИ

Јаз кәлди, баһар олду, гышын шиддәти кетди,
Гар битди, күләк јатды, сојуг ахыра јетди.
Күн чыхды, ишығлатды јазын чәнли һавасын,
Тәрк етди һава тутгун олан тирә либасын.
Көј сәпти ачылдыгча көнүлләр дә ачылды.
Дунја үзүнә зөвг, сәфа енди, сачылды.

Чөлләр, дәрәләр дүрлү чичәкләрлә бәзәнди,
Дағдан, гајадан гар әриди чајларә енди.
Күлдүкчә тәбиәт, ачылыр мин чүрә күлләр,
Гушлар да бу әһвалы көрүнчә севинирләр.
Көј сәпти ачылдыгча көнүлләр дә ачылды.
Дунја үзүнә зөвг, сәфа енди, сачылды.

1908

Смирнов

ПАЈЫЗ

Дағларын, бағларын либасы сары,
Күнәшин дә сөнүк зијасы сары.
Чох көзәлдир бу рәнк зәртари,
Гәмлидир, гәмли, лејк ичбари.
Ағачын жарпагы саралмыш ениб
Јај олур, елә бил ки, шах бәзәниб.
Мешәнин һүзнлү инилтиләри,
Күләјин наләли выјылтиләри,
Өлү ағлашмасын салыр јадә,
Сан сызылдар тамам әшја дә.
Аз чәкәр, көј үзү гара кејәчәк,
Гәмли-гәмли бајатылар дејәчәк.
Гәбр кими јери гучаглајачаг,
Јајдан өтрү пајыз чох ағлајачаг.

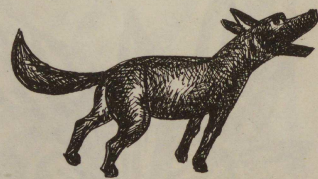
1912

И. А. Крылов

ФИЛ ВЭ АЛАБАШ

Халга кестэрмэҥэ фили филбан
Күчөдө кэздирир иди һэр јан.
Фил бу јерләрде, бәллидир, олмаз.
О сәбәбдән дә халг ону танымаз.
Халг мат-мат, тәәччүб ејләрәк,
Архасындан кедирди әснајәрәк.
Билди һарданса бунларын сорағын
Алабаш кәсди дәстәнин габағын.
Фили көрдүкдә чумду, ғышгырды,
Улады, басды, һүрдү, һајгырды.
Деди топлан: — А гоншу, ај алабаш,
Етмә рүсвајчылыг, бир азча јаваш,
Сәнми фил үстүнә мырылдарсан?
Бах, өзүн, а јазыг хырылдарсан.
Амма көр о нечә кедир сәјмаз,
Сән һүрүрсән, о һеч мәһәл гојмаз.
Алабаш сөјләди чәвабиндә,
— Ганырам еһ, еһ онлары мән дә.
Иштә јалныз мәнә верән чүр'әт
Будур, элбәттә, ондакы һаләт.
Бөјләчә дава етмәзин һәр вахт,
Давакарлыгда тапмышам шөһрәт.
Гој мәнни тә'риф ејләсин итләр,
Һәм десинләр көрән чәмаәтләр:
Барәкаллаһ, гүввәтличә алабаш,
Филин үстә эчәб кедир бирбаш.

1909

Л. М. Медведьев

Г Ы Ш

Көжүн үзүн думан тутуб, парча-парча гар жагыр,
Көйдөн жерэ дүшөр икэн нава үзрө фырланыр.
Аг фарш илэ өртдү бүтүн сәйралары, даглары,
Аг палтара бүрүндүрдү мешэлери, баглары.
Евлар, дамлар, тахтапушлар күмүш кими агарыр,
Гар тапданыб, палчыг олуб дагда чыгыр гаралыр.
Иштө женә мәктәбләрден азад олуб ушаглар,
Гары көрчөк севинәрләр, гар лопасы ојнарлар.
Бири дејир: гар сулудур үстүмүзү исладыр,
Бири дејир: эдә, дурун, ба: бу бизи алдадыр.
Бири дејир: кәлин бура оји амаға, гардашлар,
Архасына дүшүб кедир јердә галан јолдашлар.
Бир саатда вурушдулар, барышдылар тәздән,
Күлүшдүләр, гарышдылар, данышдылар тәздән,
Ләһләјирләр, тәрләјирләр, әл-үзләри гызармыш,
Бир парасы чох үшүјүр, әл-үзләри бозармыш.

1911

М. Я. Лермонтов

В Э Т Э Н

Мән сеvirәм ватәними, амма эчибә севмәк,
Ағлым чатмаз тә'јин едәм о ешгимин пәјәсин.
Нә ган төкүб газайлмыш шөһрәтинә күвәнимәк,
Нә кибр илә долу олан е'тибарын сәјәсин.
Нә гаранлыг, мүбһәм, гәдим рәвәјәтин истәрәм,
Бу шејләрин һеч бириси хәтирими шад етмәз.

Чох сеvirәм,
— Нәдән нөтрү?
— Мән өзүм дә билмирәм.

Онун сәрин јәјлагларын, көнүл нечә јад етмәз.
Галын, көзәл мешәләрин, дәрјә кими чајларын,
Арабаја миниб күндүз чапараг јол кетмәји,
Тикиш тикән аналарын ләззәтли лајлајларын,
Кәндин титрәк одларына кечә нәзәр етмәји,
Од вурулмуш күләшләрин көјә чыхан түстүсүн,
Гышлаглардан јәјлаглара көчүб кедән елләри.
Дәрзләрлә долу олан хырманларын истисин,
Ахшам чағы јаваш-јаваш әсэн сәрин јелләри.
Мән көрүрәм күләш илә өртүлмүш бир газманы,
Архасында котан илә сүрүлмүш бир јамачы.
О әтрафда һејли таныш одамлыгым инсаны,
О тәпаннин лап башында бир чүт јашыл ағачы.
Нә вахт ки, кәндимиздә олур бајрам ахшамы,
Бир һампанын доггазына кәлиб чәм олур һамы.
Чох сеvirәм чаванларын күлүб данышмагларын,
Бир-бирилә хырда ушагларын ојнашмагларын.

1912

А. В. Колтсов

ТАХЫЛ БИЧИНИ

Женә од тутду дан јери, јанды,
Шө'ләләнди үфүг, аловланды.
Чәкилик, јүксәлик думан учалыр,
Јер үзүндән јаваш-јаваш азалыр.
Күн чыхыб јер үзү шыгланды,
Ағ думан дағлар үстә топланды.
Топланаркән гаралды, олдду булуд,
Күләк әсди, говулду, долду булуд.
Бәргү рә'д илә гопду бир туфан,
Јағды сираб едичи бир баран.
Араланды булуд, чәкилки сәһаб,
Јер үзүн ејләди јағыш сираб.
Көрүнүр көј үзүндә гөвси-гүзәһ,
Чүтчүләрлә, әкинчиләрлә фәрәһ.
Чох гураглыг кеңирди бипајә,
Халг чыхмышдылар мүсәллајә.

1912

Халгын үмиди артды һасил үчүн.
Әкәнәкләрлә нәф'и-кабил үчүн.
Чүтчүләр чыхды дәштү сәһрајә,
Һаггын еһсанына тәмәшәјә.
О саат бә'зиси котан гошду,
Бә'зиси чүт гошуб јола дүшду.
Тахыл, иштә, адам боју галхмыш,
Долу сүнбулләрин башы салхмыш.
Саралыр саф гызыл кими әзиләр,
Күләк әсдикчә мөвч вурар, әжиләр.
Көтүрүб кәндлиләр һәрә бир чин,
Башланыбдыр тахыллар ичрә бичин,
Һәр тәрәфдә тахыл ширин бичилір.
Тәрли-тәрли ширин сулар ичилір.
Дәрзләр бағланыр, таја гурулулур,
Тајалардан бөјүк таја гурулулур.
Әзиләр, тарлалар бүтүн таланыр.
Јүкләнир һеј арабалар галаныр.
Данышыр хырманә әкин төкүлүр,
Әзиләрден даһа бичин төкүлүр.
Көдәлик, иштә, күн, һава сојујүр,
Пајыз олмуш, сојуг күләк човујүр.
Јығылыр һәр тәрәфдә мәһсулат,
Сахланыр анбар ичрә мә'кулат.

Смирнов

ЧАЈ КӘНАРЫ

Јај мөвсими, һава бүркү, чашт чағы,
Күн гыздырыб дағы, дашы, торпағы.
Бир чөп башы тәрпәнмәјир бағларда,
Јердән көјә алов чыхыр дағларда.
Күнәш дүшүб чаја ахар, шырылдар,
Сујун үзү гызыл кими парылдар.
Гојунлары чобан салыбдыр суја,
От үстүндә өзү кедиб үјгүја,
Чај ичиндә хырда-хырда ушағлар.
Әлләрилә тутар хырда балығлар.
Бири атар сују, сәпәләндирәр,
Бири гачар, чајы ләпәләндирәр.
Сычрајаркән ишылдајар дамчылар,
Сан сачылар мирваридләр, инчиләр.
Дағларә сәс салар күдүшмәкләри.
Чајын ичиндә јүјүрүшмәкләри.
Бир јан, көрдүрсән, ушағлар ојнашыр,
Милчәк вызылдашыр, һүнү гајнашыр.
Бир јан сүрү, бир јан чај, бир јан дәрә.
Нә јахшыдыр, бах, бу көзәл мәнзәрә.
Јашыл чәман үстү күн атәшфәшан,
Парылдајыр лачивәрди асиман.

1912

43

И. А. Крылов

САЗАНДАЛАР

Дәчәл мејмун, чолағ ајы, чәп кечи,
Бир улаға јолдаш олду һәр үчү.
Дәрд сәсличә бир мусиги нәғмәси,
Чалмаға һәмаһәнк олду чүмләси.
Ики каманча, ики тар тапдылар,
Бир чәмәни үстә мәчлис јапдылар.
Отурдулар, тәрәб бәзми гурдулар,
Мизрабы тара нә гәдәр вурдулар,
Сүртдү каманчаја ајы әлләрин,
Аз галды ки, лап гопара телләрин.
Һејфа ки, чыхмады тарын сәдәси,
Учалмады каманчанын нәвәси.
Мејмун деди: — Бир дајанын, гардашлар!
Бу нөв илә отурмазлар, јолдашлар!
Каман чаланлар үз-үзә отурсун,
Гој тарчылар галхыб ајаға дурсун.
Кәлин инди нәғмәни башдан чалағ,
Даға, даша, сәһраја шуриш салағ.
Башладылар нәғмәләри чалдылар,
Јенә сәс чыхмады, һејран галдылар.

Ешшәк бағырды: — Гардашым, тохта, дур,
Мән дүјмушам илләтини, бах будур:
Бизим белә отурмамыз гәләтдир,
Чәркә илә дурағ, о мәсләһәтдир.
Табе олду тамамиси улаға,
Амма јенә сәс кетмәди узаға.
Иштә јенә мунағишә башланды,
Отурмағ үстә сөзләри узанды.
Бу әснада кечди ордан бир бүлбүл,
Јалвардылар: — Сан ет бизә тәәммүл.
Биз бир нечә каманча, тар тапмышығ,
Бурда бир ишрәт мәчлис јапмышығ.
Хәнишимиз будур, бир азча зәһмәт
Чәкиб, бизә отурмағы кәл өјрәт.
Бүлбүл деди: — Бунлар илә кар ашмаз,
Бу баш-гулағ каманчаја јарашмаз.
Мусиги зөвүг истәјир бу сән'әт,
Бир дә кәрәк елм илә габилијәт.
Сиздә ки, јохдур бунлардан бир әсәр,
Бош јерә зәһмәт чәкмәјин мүхтәсәр.

1909

ЈАЈ КЕЧЭСИННИН АХШАМЫ

Күнөш батыр, дағын башы саралыр.
 Узагда бир галын мешә гаралыр.
 Тәк-тәк чыхыб улдуз көйдә сайылыр.
 Назик булуд думан кими јайылыр.
 Күләк дәјир ағачда будаглара,
 Салыр дадлы хышылыты жарпаглара.
 Чөлдә тахыл шан-шан олур, телләнир,
 Дәрја кими ләпәләнир, јелләнир.
 Зәмиләрдә сүңбүлләр галхыб-енир,
 Елә бил ки, мүркүләјир, диксинир.
 Кәнд көрүнүр, иштә, бир аз узагда,
 Гојунлары чобан отарыр дагда,
 Даг дибиндән бир чај ахыр, шырылдар,
 Сујун үзү күмүш кими парылдар.
 Бахдыгча һеч көрүмәјир ахыры,
 Јох ағарыр, бир аз тахылдан бәри,
 Бәјрүн јерә вуруб чобан даг үстә,
 һәрдән дејир бир јаныглы шикәтсә.

1912

ГАФГАЗ

Гафгаз алтымдадыр, ән мүдһиш олан зирвәдә мән,
 Тутмушам тәк учурум, гарлы даг үстүндә гәрар.
 Гарагуш учмаға галхарса узаг бир тәпәдән,
 Нә гәдәр јүксәк учарса, јенә дөврәмдә учар.
 Бурадан мән көрүрәм чешмәләри гајнамада,
 Шүбһәли, горхулу учгунлары илк ојнамада.
 Бурда мәндән ашағы көйдә булуд ојнаглар,
 Арасындан булудун дагда су гајнар, чаглар,
 Көрүнүр онларын алтында бөјүк даз гајалар,
 Онун алтында зәиф, чығ, гурумуш кол-кәс вар.
 Даһа ондан ашағы рәнки јашыл орманлар,
 Орда гушлар өтәр, әтрафы кәзәр чејранлар.
 Сығыныб дагда јапылмыш комаја инсанлар,
 Дырмашыр сәрт гајалар үзрә бүтүн һејванлар.
 Јүрүјүр даг ашағы, орда чобан да дәрәјә.
 Иштә мәфтунлашыр инсан бу көзәл мәнзәрәјә.
 Орда ким, даим Арағва чајы галтан-гәлтан,
 Чарпараг көлкәли саһилләрә ејләр чәрәјан.
 Дар кечид ичрә фәгир атлы да пүнһан олујор,
 Орда шидәтлә Терек нәһри хурушан олујор.
 Ојнајыр, чәнк еләјир даз гајаларла дөјүшүр,
 Ачымыш далғалары, дашлары чејнәр, өтүшүр.
 Тө'мә көрмүш гәфәси-аһән ичиндә сан шир,
 Чырпыныр гәрриш едир саһили куја кәмирир.
 Лејк, әфсус! Нә вар тө'мә онунчүн, нә сүрүр,
 Ону мүдһиш гајалар һәр ики јандан сыхыјор.

1912

Г Ы Ш

Будур, шимал јели гопуб кувулдар,
 Сүрүкләјиб булудлары выјыллар.
 Будур, јенә гыш неһә ки, вар кәлир,
 Шахта кәлир, сојуг кәлир, гар кәлир.
 Сәпир гары ағачлара, коллара,
 Дәрәләрә, тәпәләрә, јоллара.
 Ағ өртүјә бүрүндүрүр аләми,
 Чулғалајыр, кејиндијир аләми,
 Шахта вурур, ширин сују дондурур,
 Гарғалары гар үстүнә гондурур.
 Күләк әсир дагда гары јумурлар,
 Јумбаланар, долар чала-чухурлар.
 Човгун кечә күндүз едир јер үзүн,
 Гар ишығы күндүз едир јер үзүн.
 Ишыг дүшәр гар үстүнә парылдар,
 Тапдалајан вахта ону харылдар.

1911

И. А. Крылов

БАЛЫГ, ӨРДЭК ВЭ ХЭРЧЭНК

Бир балыг, өрдэк илэ бир хэрчэнк,
Бир заман олду үчү һәмәһэнк.
Јуклүчэ бир араба чакмэк үчүн,
Өз јериндэн ону дэбэртмэк үчүн,
Гошулуб чэкдилэр исэ нэ гэдэр,
Олду зәһмәтләри ахырда һэдэр.
Араба кетмәди эсла габаға,
Дејасән батмыш иди бир батаға.
Бәс нэдән өтрү бу иш мүшкүл иди?
Јүк дејил, чох да агыр, јүнкүл иди.
Өрдәјин мејли көјэ учмаг иди,
Балыгын гәсди суја гачмаг иди.
Кәрчи хэрчәнк дэ күч етмәкдә иди.
Фикри, һејфа, кери кетмәкдә иди.
Бурда ким һаглы, мүгәссир кимдир?
Гој ону билсин о ким һакимдир.
Бу гэдәр биз билирик ки, бу чәһәт,
Галмыш орда араба биһәрәкәт.

1909

И. А. Крылов

АЈЫ ВЭ ШИР

Элбир олуб бир ајы бир шир илэ,
Овлалдылар довшаны тэдбир илэ.
Олмадылар разы ону бөлмәјэ,
Чыхды иш ахыр өлүб-өлдүрмәјэ.
Чејнәдилэр, дишләдилэр, диддилэр,
Бир-бирини ал гана гәрт етдилэр.
Өзләрини тагәтдән салдылар,
Һәр бири бир сәптә душуб галдылар.
Түлкү узагдан көрүб ол һаләти,
Билди ки, јох һеч биринин тагәти.
Кәлди көтүрдү ову етди фәрар,
Һәсрәт илэ бахды далынча булар.

1909

И. А. Крылов

ЗЭҢМЭТКЕШ АЈЫ

Көрду ајы кэндли чөкир зәһмәти,
Вар эчәб асула, асан сән'әти.
Әјмә әјәр, мәнфәәт илә сатар,
Пул газанар, јахшы газанча чатар.
Дүшдү онун да һөвәси бу ишә,
Фикр еләди, јахшыча тапды пешә.
Кетди мешә ичрә одун гырмаға.
Шах-будағы башлады сындырмаға.
Һансы бирин басды әјә бир тәһәр,
Сынды ағач, зәһмәти олды һөдәр.
Кәзди, доланды мешәни һәр тәрәф,
Хејли ағач сындырыб етди тәләф.
Көрду ки, һеч әјмә әјә билмәјир,
Сонра кедиб кәндлијә бөјлә дејир:
— Бир ишим, ај гоншу, дүшүбдүр сәнә,
Сән танры, гандыр сәбәбин бир мәнә.
Мән мешәдә хејли ағач гырмышам,
Истәмишәм әјмәјә, сындырмышам.
Сөјлә, бунун бирчә нәдир илләти,
Мән на үчүн билмәдим ол сән'әти?
Кәндли деди: — Вәһни будур, мүхтәсәр,
Сәндә о шејдән әбәдән јох әсәр.
Сәбр, билдикдир бу ишин һикмәти,
Сән бачара билмәзсән ол сән'әти.

1909

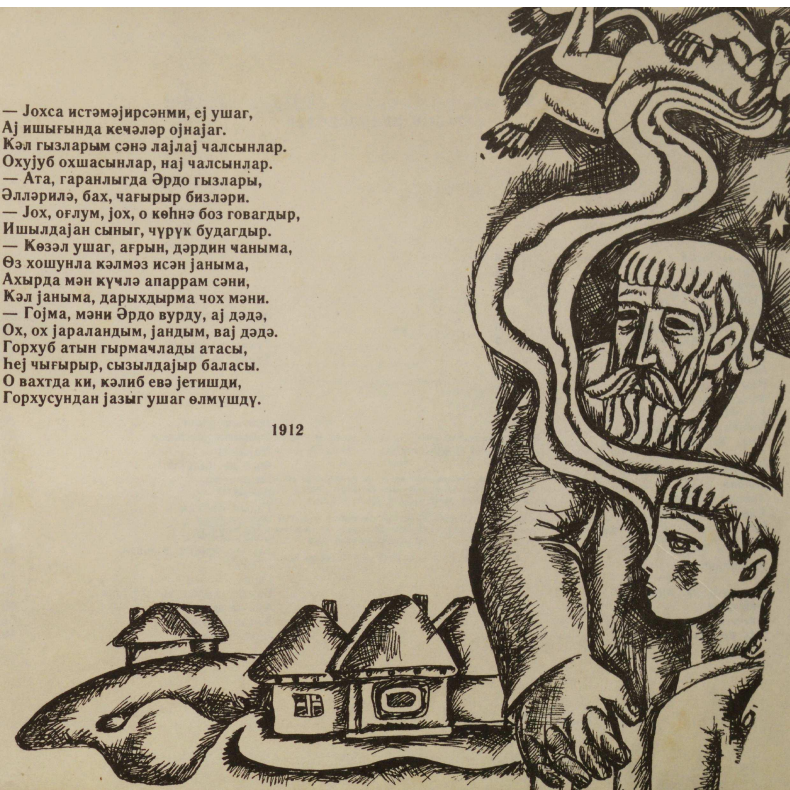
И. В. Көте

ЭРДО МӘЛИК

Кечә вахты, һава күләк, думан, чән,
Мешә ичрә атлы бу кимдир кедән?
Бир аталыр, көрпә оғлу гучагда,
Горха-горха атасыны ушаг да
Гучагламыш, көзүн өртүб кизләдир.
Гоча киши она мәнәббәт едир:
— Оғлум, нечин кизләдирсән үзүнү,
Нәдән горхуб бәрк јумурсан көзүнү?
— Ата, ата, Сүпүркәсагга кәлир,
Эрдо Мәлик кәлир, одур Ал кәлир.
Одур һа, јерлә сүрүнүр саггалы,
Бах дөшүнә төкүлүбдүр ағ јалы.
— Горхма, оғлум, Эрдо јохдур, јаландыр,
О ағаран су үзүндә думандыр.
— Назлы бала, көјчәк ушаг кәл мәнә.
Јахшы, јахшы гага верим мән сәнә.
Кәздирәрәм, кәл сәни бојнумда мән,
Бәсләјәрәм күл кими гојнумда мән.
Вар анамын чохлу гызыл, палтары,
Гызларымын әлван ојунчаглары,
— Ата, ешитмәјирсәнми ким, нәләр
Эрдо Мәлик мәнә јаваш вә'д еләр.
— Оғлум горхма, о јарпагдыр сәс едир,
Күләк гуру јарпаглары тәрпәдир.

— Јохса истәмәјирсәнми, еј ушаг,
Ај ишығында кечәләр ојнајаг.
Кәл гызларым сәнә лајлај чалсынлар.
Охујуб охшасынлар, нај чалсынлар.
— Ата, гаранлығыда Эрдо гызлары,
Әлләрилә, бах, чағырыр бизләри.
— Јох, оғлум, јох, о көһнә боз говагдыр,
Ишылдајан сыныг, чүрүк будагдыр.
— Көзәл ушаг, агрын, дәрдин чаныма,
Өз хошунда кәлмәз исән јаныма,
Ахырда мән күчлә апаррам сәни,
Кәл јаныма, дарыхдырма чох мәни.
— Гојма, мәни Эрдо вурду, ај дәдә,
Ох, ох јараландым, јандым, вај дәдә.
Горхуб атын гырмачладыр атасы,
Һеј чығырыр, сызылдајыр баласы.
О вахтда ки, кәлиб евә јетишди,
Горхусундан јазыг ушаг өлмүшдү.

1912

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

УШАГ ШЕҖРЛӘРИ

Ана вә огул	4
Ата вә огул	4
Вәтән	5
Гушлар	5
Ики ушаг	6
Бир мәктәбдә имтаһан	6
Гарангуш балалары	7
Багча	8
Ана вә бала	8
Илк баһар	10
Мәктәб шакирди	10
Јај сәһәри	11
Ашпаз вә пишик	12
Оғру вә анасы	15
Јаз	16
Чүчәләр	17
Тәнбал	18
Әкинчи нәғмаси	18
Күлләрин бәси	20
Көч	21

тәмсилләр

Гарышга вә милчәк	24
Ики дана	25
Сарча вә гырғы	26
Ајы вә арылар	27

Күн вә күләк	28
Улағ вә аслан	30
Тулку вә мејмун	32
Тулку вә гурд	33

тәрчүмәләр

Јатмыш ушаг	36
Тәбиәтин күлмәси	37
Пајыз	37
Фил вә алабаш	38
Гыш	40
Вәтән	41
Тахыл бичини	42
Чај канары	43
Сазандалар	44
Јај кечәсини ашшамы	46
Гафтаз	46
Гыш	47
Балыг, өрдәк вә хәрчәнк	48
Ајы вә шир	48
Зәһмәткеш ајы	50
Әрдо Мәлик	50

КИЧИК ЈАШЛЫ МӘКТӘБЛИЛӘР УЧУН

АББАС СИХХАТ
КӨЧЕВЬЕ
стихи и басни
(На азербайджанском языке)

Редакторлары Ф. Садыг, В. Јусиф. Бәди редактору В. Сарычалинскаја.
Техники редактору С. Ыабибаддә. Корректорлары В. Ыасанов
И. Сүлейманов.

Дизайнға вермәлини 19/VI-1974-чү ил. Чапа имзәләлини 19/XI-1974-чү
ил. Каталог форматы 82X82%. Офсет кәгәзи. Физики чәв. 6,5. Шәрти чәв.
6,5. Учет нәшр. в. 7,1. Сифарш № 798. Тиражи 25 000. Гижәти 78 гән.
Азербайжан ССР Назирләр Советини Девләт Нәшријат, Полиграфја
вә Китаб Тичарәти Ишләри Комитәси, «Кәчлик» нәшријаты, Баки,
Нусу һәмчәвә күчәси, 4.

26 Баки комиссари адыла мәтбәә, Баки, Әли Бајранов күчәси, 3.

